

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

Фондация
„Х&Д Жендър Перспективи“

www.hdgender.eu

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

Доклад от проведени дълбочинни интервюта със специалисти от съдебен район - Свиленград

Проучване в рамките на проект „Гражданско участие за по-добра съдебна система“

Кристина Йорданова, Андриана Иванова
2018г.

Проект „Гражданско участие за по-добра съдебна система“ се финансира по Оперативна програма „Добро управление“ с договор за безвъзмездна финансова помощ с рег. № BG05SFOP001-3.003-0005-S01/14.09.2017г. на обща стойност 99427,10 лв, от които 84 513.03 лв европейско и 14 914.07 лв национално съфинансиране. www.eufunds.bg

Съдържание

Човешки ресурси в сектор „правосъдие“	2
Взаимодействие на институциите помежду им и с гражданите. Гражданско участие	5
Въпроси, специфични за съдебната система	8
Възстановително правосъдие и медиация	14

Човешки ресурси в сектор „правосъдие“

Провеждането на дълбочинните интервюта започна с изследване на въпроса за нивото на образованието по право в България. Разискването на тази тема извади на показ разнопосочните мнения на специалистите от съдебен район Свиленград. Въпреки, че всички са единодушни, че нивото на образованието по право е много ниско, предложенията за промяна са най-разнообразни: от въвеждане на квотен принцип за специалността на национално ниво и закриването на специалността в университети, в които не се преподават хуманитарни науки, до промяна на формата на обучение (да отпадне задочната). Повечето респонденти са на мнение, че трябва да се акцентира върху практическата насоченост на образованието, да има повече упражнения за студентите, да се подобрят стажовете. Едно от предложенията в тази посока е в студентската книжка да се попълва информация какво реално е извършил стажанта по време на стажа, така че да може после този стаж да се използва за доказването на специфичен опит при кандидатстване за работа. Друго мнение беше свързано с това, че много по-полезно би било, ако стажа се провежда на едно единствено място – така студента ще придобие познания в дълбочина в съответната област. Голяма част от интервюираните лица не бяха запознати какво представляват правните клиници и гледаха с недоверие на тях. Но все пак практическите упражнения за студентите срещаха подкрепата на респондентите, независимо под каква форма се провеждат.

Интервютата продължиха с коментари по отношение на обученията в Националния институт по правосъдие, които като цяло срещат голяма подкрепа и одобрение. Въпреки това имаше няколко негативни коментари във връзка с тях, а именно, че в НИП „стерилизират“ юристите и те губят способността си да са гъвкави, че обученията са шамповани и лесно се разпознава, кой е обучаван там (в негативния смисъл), че обученията там са въз основа на практиката на съдебните институции в София и не засягат практиката в страната.

Много коментари имаше и във връзка с обученията на полицаите и най-вече на разследващите полицаи, които по мнението на абсолютно всички интервюирани са крайно

Анализ на резултати от проведени дълбочинни интервюта с експерти от Свиленград по теми, касаещи съдебната система и реформата в нея

недостатъчни и неефективни по начина, по който се провеждат към момента. Респондентите споделиха впечатления, че служителите на МВР са много неподготвени, което затруднява цялото правораздаване, защото то започва с тяхната работа – досъдебното производство.

Поставен за разискване беше и въпросът за обученията свързани с практиката на Европейския съд по правата на човека /ЕСПЧ/. Повечето интервюирани бяха на мнение, че подобни обучения ще са полезни за всички работещи в сектор правосъдие, но те изхождаха най-вече от презумцията, че всички обучения са полезни по един или друг начин.

След изследване на въпросите касаещи образованието и обученията за работещите в сектор правосъдие, дълбочинните интервюта продължиха с проучване на удовлетвореността на работещите в сектора по отношение на атестирането, условията на труд и възнагражденията. Голяма част от интервюираните не са доволни от атестирането си и според тях е субективно, зависещо от атестирания. По отношение на въведения механизъм за измерване на натовареността на магистратите всички бяха единодушни, че не дава реалистична информация.

Цитат: „В системата, в която се отразява ежедневната работа УИС има много пропуски. Работата на следователя е не само по документи, каквато е тази на прокурора, в следователската работа не се отчита запознаването и анализа на събраните материали. Не е включено при атестирането и работата с класифицирани документи. В повечето случаи тези две категории дейности отнемат голяма част от времето на следователя, а не са отразени в отчетните документи, които пък от своя страна са основа на атестацията. Атестирането е по скоро субективно, отколкото обективно. Броя на делата, не определя свършената работа.

Натовареността не би следвало да се отчита в цифри и брой дела. Статистическото отразяване на тежестта не може да даде реална и достоверна информация за натовареността. Пак казвам в тази по скоро статистическа форма не е отразена работата, която магистрата върши до достигане на крайния акт, който се отчита. Възнаграждението не би следвало и не трябва да бъде обвързано с натовареността, поради изложените по горе съображения.

Мерки за намаляване натовареността биха могли да бъдат взети като се разделят престъпленията на такива за които е целесъобразно и финансово обосновано да се води досъдебно производство и такива за които не е финансово и целесъобразно да се води производство. Разграничението лесно би могло да се направи, като се направи статистика за дела приключили с наказание по чл.78а от НК и тези със споразумения. Тези производства подобряват статистиката на разследващите, но на практика не е необходимо извършването на повечето ПСД-експертизи и изкуствената натовареност. Следва да се въведе разграничаване на престъпленията и според финансовата им стойност. Не е целесъобразно да се води дело срещу известен извършител за сума, която е многократно по ниска от стойността на експертизи и допълнителни разноски.

Медиацията в случая е подходяща форма за решаване на спорове, въпреки че в наказателното производство същата би имала приложение относно престъпленията против личността.

Относно електронното правосъдие-като термин електронното правосъдие е превъзходен, доколкото обаче същият може и следва да се прилага във фазата на предварителното разследване. Ползата на същото специално за фазата на досъдебното производство би била в отпадането на необходимостта от задължително прилагане на хартиен носител на дадена справка, която би могла да бъде направена и по електронен път. Относно призоваването и изпращането на писма на хартиен носител, в настоящият живот е неоправдано чакането по нормална поща, при положение че има интернет и т.н.”

Друг респондент изрази мнение, че според него основната заплата на магистратите трябва да е фиксирана, а при отчитане на по-голяма натовареност, да се изплащат бонуси. Друго лице сподели, че според него трябва да се обезпечат достатъчно кадри в съдебната система, така че да има равномерно разпределение на преписките и делата в зависимост от тяхната фактическа и правна сложност. Според трети респондент е недопустимо водещ критерий в методологията за измерване на тежестта на отделни видове дела да бъде времето за решаване на делата. Има други показатели, които са много по-значими.

По отношение на възнагражденията за административния персонал в съдебната система и вещите лица мненията бяха разнопосочни. Като цяло обаче повечето респонденти смятат, че възнагражденията съответстват на извършената работа. Въпросите за възнагражденията на вещите лица станаха повод за коментари доколкото има специалисти в областта. Повечето респонденти изразиха мнение, че се затрудняват с откриването на експерти в определени области, като най-сериозен е проблемът с наличието на един единствен съдебен лекар за цялата област. Някои респонденти направиха разграничение между преводачите и вещите лица, като изразиха мнение, че възнагражденията на преводачите са несправедливо високи.

Някои от участниците в интервюта коментираха и условията, при които работят. Магистратите изразяваха задоволство от материалната база за разлика от служителите на МВР, които са на мнение, че условията на труд за тях са унижителни. Коментари в тази връзка направиха и адвокатите, които участваха в проучването. Един от адвокатите изрази мнение, че трябва да се промени отношението към адвокатите в съдебната зала. Според него няма равнопоставеност между прокурора и адвоката в наказателното производство. Съдиите приемат прокурорите като колеги, а адвокатите като врагове.

Друг адвокат каза, че от голяма полза за гражданите ще бъде, ако адвокатите имат достъп до национална база население, имотния регистър, базите данни за регистрация на МПС. Това ще улесни работата им и ще е в полза на клиентите.

В интервюта с магистрати, гражданския наблюдател за Свиленград коментира и въпроса с командироването. Всички интервюирани лица бяха на мнение, че командироването е необходимо в определени случаи, но трябва да бъде сведено до минимум, защото работата на

Анализ на резултати от проведени дълбочинни интервюта с експерти от Свиленград по теми, касаещи съдебната система и реформата в нея

командированятия магистрат не може да се сравнява с тази на назначения за постоянно. Отнема време командированите магистрати да се запознаят с условията и вътрешните правила в съответната структура, а това забавя и донякъде възпрепятства работата им.

Взаимодействие на институциите помежду им и с гражданите. Гражданско участие

Следваща част от дълбочинните интервюта изследваше отношението на експертите от Свиленград към кодекса за етично поведение на магистратите и отчитането на структурите на съдебната система. Голяма част от интервюираните лица не бяха запознати в детайли с кодекса за етично поведение на магистратите, но имаха най-обща представа от него. В голямата си част респондентите бяха на мнение, че кодекса се спазва и то най-вече от съдиите. Едно от интервюираните лица изрази мнение, че „има прокурори, които проявяват грубост, не морално отношение, поведение, че всеки им е длъжен за нещо само защото са прокурори и че имат усещането за неограничена власт.“ Един от интервюираните прокурори изрази мнение, че правилата в кодекса за етично поведение са прекомерни и макар да има нужда от тях, настоящите са твърде нереалистични.

По отношение на отчитането на структурите в съдебната система, голяма част от интервюираните не бяха наясно как точно се случва. Други, които бяха запознати изразиха недоволството си от постоянното писане на отчети и доклади, което не им дава възможност да вършат същинската си работа. Недоволство предизвика и това че с въвеждане на електронните системи в институциите на практика се налага двойна отчетност. Веднъж се попълват документите на хартия, а после още веднъж и електронно, което много забавя работата на служителите. И така вместо електронните системи да облекчават, на практика затрудняват и забавят работата на служителите.

Интересен коментар по отношение на отчетността направи един от интервюираните магистрати: „Работата на структурите в съдебната система е не да се отчита, защото с цифри борава математиката. Работата на съдебната система е да има други резултати-намаляване на броя на престъпленията, на осъдените и т.н. в този случай съдебната система си е свършила работата, а не в големия брой отчетени дела. Гражданите и институциите имат интерес от намаляването на броя , а не цитирането на голям брой дела. Отчетите и докладите са единствено и само оправдание на ръководителите на структурите в съдебната система за допълнителни бройки служители и съответно допълнително финансиране.“

Съвсем естествено обект на изследването беше и темата за корупцията. От получените резултати стана ясно, че повечето експерти в Свиленград са на мнение, че тя не може да бъде напълно изкоренена, но в България не успяваме дори и частично да се справим с нея и това се дължи най-вече на многото институции, които са ангажирани с темата, подобно на поговорката „много баби, хилаво дете“, цитирана от единия от респондентите. Друго от интервюираните лица изрази мнение, че според него корупцията в съдебната система не е толкова материална (парични суми или вещи), колкото в поставянето в положение на зависимост на магистратите.

По отношение на това дали сигналите за корупция следва да са анонимни, мненията на респондентите са разнопосочни. Някои смятат, че единствено, ако са анонимни, хората ще подават сигнали, защото сега се страхуват от саморазправа. Други респонденти обръщат внимание, че това обаче ще има и негативни последици, а именно умишленото подаване на неверни сигнали с цел очерняне и спиране на кариерното развитие.

Чрез интервютата се опитахме да изследваме и какви са нагласите по отношение на новия закон за корупцията. Тук отново нямаше единомислие. Повечето респонденти споделят, че не са запознати със закона. Онези, които го познават са с противоречиви впечатления. Част от респондентите възлагат надежди на него и смятат, че е стъпка в правилната посока, но други откриват в него възможности за легализиране на незаконно придобитото имущество.

Обект на изследването чрез дълбочинните интервюта беше и темата за взаимодействието между гражданите и институциите в съдебната система. От събраната информация стана ясно, че повечето институции в сектор правосъдие използват всички възможни комуникационни канали, за да уведомяват гражданите за нововъведения. По-скоро самите граждани рядко проявяват интерес към темата и заради това са слабо информирани. По въпроса дали гражданите трябва да влияят на съдебната система, мненията са много разнообразни. Част от интервюираните са на мнение, че съдебната система трябва да стане по-отворена към гражданите, да има повече инициативи в тази посока. Но за голяма част от интервюираните каквото и да било влияние от страна на гражданите е недопустимо и ще представлява неправомерно влияние.

По отношение на негативния образ на съдебната система всички интервюирани са единодушни, че той е факт. И дават различни обяснения за причините – срочност на делата, всеобща медийна кампания насочена срещу съда и др. според повечето интервюирани трябва да се предприемат най-общо две мерки – да се отразяват положителните новини, свързани със съдебната система и да се подобри самото

Анализ на резултати от проведени дълбочинни интервюта с експерти от Свиленград по теми, касаещи съдебната система и реформата в нея

правораздаване, което от самосебе си ще доведе до подобряване на образа на съдебната система.

С респондентите беше коментиран и въпросът за проучванията, свързани със съдебната система. За много от интервюираните има нужда от подобни проучвания, но подлагат на съмнение достоверността им.

Следваща част от интервютата обхващаше достъпа до правосъдие. Според всички интервюирани лица е добре да има безплатна правна помощ, а според голяма част от тях, безплатната правна помощ е добре регламентирана понастоящем. Идеята на тази помощ е да осигури достъп на правосъдие на пострадалите лица от уязвими групи. Ако има недоразумения във връзка със заплащането ѝ, ако загубят делото, то това е въпрос на информиране още преди да поискат да се възползват от нея. Все пак всеки трябва сам да прецени рисковете. Иначе всички респонденти подкрепят регионалните центрове за безплатно правно консултиране, които се разкриват към адвокатските колегии. Много от участниците в интервютата не знаеха предварително за съществуването им (към момента функционира такъв център в Хасково, в Свиленград няма) и имат желание такива структури да бъдат разкрити и в Свиленград.

Коментиран беше и въпросът дали е редно да се възлагат на лицата разноските за служебно предоставената правна помощ в случаите на задължителна защита по НПК (чл. 189, ал.3). От коментарите по въпроса стана ясно, че няма единодушие по темата. Според някои от респондентите възлагането на тези разноски е в разрез с човешките права и дава повод страната ни да бъде осъждана в ЕСПЧ. Според други това е един вид част от наказанието на извършителя на престъплението. Ето и един от коментарите по темата: „При доказана вина на извършителя, на когото по закон следва да бъде предоставена задължителна защита по НПК, задължително следва да му бъдат възложени и разноските за служебен защитник. Не бива да се бърка задължителната защита с безвъзмездната правна помощ. Според мен безвъзмездна правна помощ следва и трябва да получат лица по скоро пострадали от престъпление, които нямат възможност да заплатят адвокатски хонорар, поради различни причини. Извършителя на престъпление- още повече че същото е доказано и за същото извършителя е осъден, следва да понесе не само наложеното му наказание, но не бива да се превилигирова и следва да заплати и правната помощ която му е оказана, въпреки че е възможно същото да е от уязвима група.”

По време на интервютата беше изследвана и темата за достъпа на правосъдие на уязвими групи от обществото, вкл. и на лица с увреждания. Според повечето от интервюираните се предприемат мерки в тази посока, но тъй като е нужен сериозен

финансов ресурс за изграждането на рампи и асансьори, все още няма много видими резултати. Коментиран беше и въпросът за необходимостта от разработването на специални правила за работа с различни уязвими групи. Повечето от респондентите изразиха мнение, че това е напълно ненужно и по-скоро би поставило в неравностойно положение всички останали граждани.

Проучването засегна и темата за електронното правосъдие. Всички интервюирани приветстваха идеята за въвеждането му, но изразиха опасения, че няма да се случи скоро. „С въвеждането на електронните системи ще се облекчи административното обслужване при издаване на документи. Институциите ще могат да правят справки електронно и това ще облекчава работата им, най-вече ще скъсява сроковете за извършване на дейностите.“

Някои от респондентите споделиха, че поетапно започва въвеждането на електронното правосъдие и виждат ползите от него. Положителни коментари имаше и във връзка с възможността гражданите да правят безкасови плащания в институциите от съдебната система.

Засегнат беше въпросът и за електронните регистри и публичността на информацията в тях. За съжаление интервюираните лица не изразиха мнение по този въпрос.

Въпроси, специфични за съдебната система

Голяма част от темите на проучването касаеха въпроси, специфични за съдебната система. Една такава тема е темата за избора на членове на ВСС и по конкретно парламентарната квота. Голяма част от интервюираните лица са против избора на членове на ВСС от парламента и според тях този избор създава предпоставки за политическо влияние. Няколко от респондентите не виждаха проблем в парламентарната квота и разказаха, че нямат информация именно тези членове на ВСС да са обект на политически натиск. Половината от интервюираните лица по-скоро смятаха, че политическият натиск в съдебната система съществува, независимо от правилата за избор на ВСС и се дължи по-скоро на човешкия фактор – самите магистрати.

Чрез дълбочинните интервюта изследвахме и какво е мнението на специалистите за пробацията. Повечето от интервюираните лица одобряват пробацията като замисъл, но са на мнение, че приложението ѝ в България е неефективно. По отношение на изготвянето на предсъдебни доклади преди отсъждане на мярката, повечето експерти са на мнение, че това е ненужно и само ще забави съдебното производство. Според тях по-скоро не бива да се отсъжда тази мярка на лица с рецидиви, защото очевидно е

Анализ на резултати от проведени дълбочинни интервюта с експерти от Свиленград по теми, касаещи съдебната система и реформата в нея

неефективна за тях. Много от интервюираните са на мнение, че трябва да се прилагат всички мерки, предвидени в закона, като разбира се се прилага индивидуалния подход, а впечатленията им са, че сега съдилищата налагат само първите две мерки – подписка и разговори с пробационен служител. Особено внимание обръща едно от интервюираните лица – прокурор, че трябва по-често да се налага мярката за включване в курсове и програми и да се осигурят средства и условия за прилагането им.

По отношение на обществено полезния труд всички интервюирани са на мнение, че това е най-превъзпитаващата мярка. Някои смятат, че полагането му трябва да е видимо за обществото (заради превантивния ефект), а други, че това е излишно унижение за осъдения.

Чрез интервютата събрахме информация какви са впечатленията на специалистите от сектор правосъдие за условията в местата за лишаване от свобода. Всички са на мнение, че условията трябва да се подобрят, особено за работещите в затворите, а според някои не бива да превръщаме затворите в петзвездни хотели за осъдените, защото те все пак трябва да усетят репресията на държавата.

Чрез интервютата се опитахме да съберем и информация за това какви мерки трябва да има за ресоциализация на осъдените, така че да се ограничи броя на рецидивите. Всички участници в проучването бяха на мнение, че задължително държавата трябва да намира работа на осъдените. Това според тях е разковничето за успеха на правораздаването. Според интервюираните невъзможността изтърпелите присъдите си да започнат работа е основната причина те отново да нарушават закона. Част от респондентите обърнаха специално внимание на курсовете за квалификация и въобще обучението на затворниците, които към момента или са неефективни или изобщо липсват по тяхно мнение. Също така част от респондентите смятат, че след излизане от затвора, лицата трябва да бъдат подкрепяни от психолог, социален работник, а животът им в първите месеци след изтърпяване на присъдата да се проследява от районния инспектор (полицията).

Обект на проведеното изследване беше и качеството на правосъдието в България. Интервюираните лица бяха запитани какво определение имат те за себе си какво представлява справедливия съдебен процес. Ето и някои от определенията:

„Справедлив съдебен процес е налице, когато е проведено първоначално обективно, всестранно и пълно разследване, без нарушение на процесуалните правила при зачитане на правата и свободите на гражданите, решава се в разумен срок/ в т.ч. главно досъдебно производство/. У нас липсват почти всички компоненти. Разследването е изключително тромаво и бавно. Един свидетел е възможно да бъде викан на разпит

няколко пъти и то за един и същ случай. Не се цени времето на хората. Допускат се множество процесуални нарушения на фаза досъдебно производство, които трябва да се отстранят и които бавят цялото производство. Понякога служителите на МВР са изключително груби. В много случаи прокуратурата не смее да внесе делото с обвинителен акт и го прекратява. По този начин се влиза в един омагьосан кръг на обжалване и забавяне. Също така се спират дела от прокуратурата хаотично – когато или е изтекъл срока, или прокурора трябва да излезе в отпуск, или е натоварен. Също така много са случаите, при които има привлечени лица като обвиняеми, но делото се спира, ако не могат да бъдат намерени, а не се използват способите предвидени в закона за задочно осъждане. В съдебното производство делата се отлагат поради неизготвени експертизи или неявяване на свидетел. Вещите лица трябва да се глобяват при непредставяне на заключението в срок. По отношение на контрола върху удължаване на срока, промените в НПК, отново са в полза на прокуратурата. Трябва да има контрол и той трябва наистина да е контрол и може би трябва да се осъществява не от съда, а от апелативната прокуратура в района.”

„Един от критериите, които се включват в това понятие е срока на разследване. Понякога това забавяне е свързано със забавяне на назначени експертизи. Друга причина е неквалифицираните разследващи органи, които нямат оперативна самостоятелност при разследването, а разчитат единствено и само на указанията на прокурора. При много от делата, разследването е тромаво поради тези причини. Заедно с това трябва да се взема предвид и натовареността на прокурорите, които освен с разследване се занимават и различни надзори, които отнемат много голяма част от времето.”

Коментирахме и разумния срок на делата, като по този въпрос имаше противоречиви мнения. Според част от интервюираните има дела, които необосновано се проточват във времето, а според други цялото това бързане и срочност водят до ниско качество на правораздаването. Ето и коментари на полицаи, адвокат и следовател по темата:

„Преди промените в НПК имаше и незабавно производство. Към момента за случаи, за които има данни се образуват бързи производство, а до колко ще приключат като такива зависи не само от тези, които го работят, но и от обвиняемите лица, от адвокатите, от доказателствата. В тази връзка, предвидените в закона срокове са разумни.”

„Разумният срок за разследване е различен. Няма как да посочиш кой срок е разумен. Категорията срок НЕ БИВА ДА БЪДЕ ВОДЕЩА. Недопустимо е срока да определя качеството. Има отделни катерогии престъпления, които следва да бъдат извадени от НК и за които да се налагат по-леките наказания. В НК следва да останат само тежки

Анализ на резултати от проведени дълбочинни интервюта с експерти от Свиленград по теми, касаещи съдебната система и реформата в нея

умишлени престъпления, по които действително е необходима много работа и които да не бъдат обременени със срок 2 месеца. Няма разследващ който да ви каже, че този срок от 2 месеца при настоящите условия е достатъчен да се приключи едно тежко досъдебно производство. Налудничаво е да се мисли че измама, данъчно престъпление, ПТП или убийство може да се приключи в 2 месеца срок. Голяма част от престъпленията не е необходимо да са обвързани със срок.”

„За по-леките престъпления, сроковете трябва да са по-кратки. Също така има случаи, при които има данни за бързо производство, а в същото време има указание от дежурен прокурор, да се работи като досъдебно производство. В тази връзка следва да се преустановят порочните практики да се звъни на прокурора и той да казва какъв вид да е разследването. В закона е записано да се уведоми прокуратурата – пишеш писмо и уведомяваш. А не звъниш по телефона като си на място и чакаш прокурора да ти каже.”

Обект на коментари бяха и предварителните полицейски проверки. Според по-голямата част от интервюираните лица те са необходими, но има голям проблем с качеството им. А лошото качество се дължи на голямата натовареност, кратките срокове и недостатъчното обучаване на полицаите. Според един от интервюираните адвокати „това е най-безсмисленото нещо, тъй като това са действия, които в последствие се дублират и повтарят. Забавят.” Част от респондентите са на мнение, че когато има данни за извършено престъпление е необходимо веднага да се образуват досъдебни производства, за да не се бави процес.

Обсъден беше и въпросът дали прокурорите изпълняват правомощията си по разследване. Като цяло повечето интервюирани разказваха, че по техни наблюдения ги изпълняват. Само един от адвокатите направи коментар, че „прокурорът няма място при извършването на процесуални действия, тъй като по този начин би се оказал натиск върху обвиняемите.”

Коментари имаше и по темата за ефективността на следствието. Повечето интервюирани са на мнение, че това е структура, в която служителите не вършат нищо, а получават големи възнаграждения. Коментар имаше и от страна на интервюираните следователи: „Следователите работят тежки престъпления, които изискват много работа. Делата са по десетки тома. И е погрешно схващането, че следствието няма работа. Трябва да има законодателна промяна и да се разшири обхвата на престъпленията, които се разследват от следователи. Едното разследване, работено от следовател е с ограмен обем – събират се и се проверяват много доказателства, използват се механизмите на международното сътрудничество и всички възможности в страната.”

Коментар на адвокат: „Не е ефективна. Всички трудни дела се разследват от разследващи полицаи. Има следователи, които не са извършвали никакви процесуални действия освен разпити и жалкото е, че не знаят и как да ги извършат. Публична тайна е, че и самите прокурори предпочитат делата им да се разследват от разследващи, а не от следователи.“

По отношение на досъдебното производство всички респонденти отчитаха огромната натовареност на разследващите полицаи. Имаше различни предложения как да се уеднакви натовареността им – от разпределение на случаите по дежурство, до използването на електронна система като в съда. Обсъдена беше и темата за назначаването на психолози, които да работят със служителите на МВР с цел преодоляване на професионалното „прегаряне“. Почти всички респонденти приветстваха идеята. Ето и един от коментарите, направен от адвокат:

„Трябва да има психолог. Натовареността в МВР е сериозна и се работи под стрес и разговорите с психолог биха облекчили работния процес. Текучеството на разследващи полицаи е много голям проблем. Тези, които са обучени като напуснат необходимо е бройката да бъде запълнена. Един конкурс за нови служители преминава в рамките от 6 до 8 месеца и през това време, тези които остават да работят се затрупват с работа и това повлиява върху качеството на разследване. Новоназначеният служител няма никаква представа как се разследва и отнема време да се научи, и вече научен напуска системата. Така на практика по-голямата част от разследващите, които работят са некомпетентни и им липсва опит. А тези, които са можещи и се справят добре с работата, на практика нямат личен живот, тъй като непрекъснато са ангажирани с работа, а в същото време възнаграждението им е твърде ниско за обема на работа, който работят.“

Друг коментар във връзка с разследващите полицаи: „Процесуални нарушения се допускат, защото разследващите органи нямат самостоятелност относно вида и обема и необходимостта от прецесуални действия. Необходимо е и първоначално обучение на разследващите полицаи. Произшествията трябва да се посещават от екип, което е гаранция за пълнота. Отношението е негативно.“

Тъй като почти всички интервюирани не бяха доволни от качеството на разследването, към тях беше отправен въпрос как то може да се повиши. Най-често отговорите бяха с наемането на достатъчен брой и добре квалифицирани служители.

Коментирани бяха полицейските задържания и полицейското насилие. По отношение на задържанятия според по-голямата част от интервюираните те са оправдани. Единствено адвокатите имаха възражения по темата:

Анализ на резултати от проведени дълбочинни интервюта с експерти от Свиленград по теми, касаещи съдебната система и реформата в нея

„Не са оправдани във всички случаи. Ролята на полицейското задържане се е изкривила. Понякога са били задържани хора само за да се отчете дейност и то без каквито и да е основания лицето да бъде задържано. Също така практиката показва, че лица са държани без заповед за задържане в продължение на дълъг период от време с мотива, че трябва да бъдат изслушани или че са необходими за нещо.”

„Полицейските задържания в много от случаите се използват за натиск върху задържаня, а не защото са необходими”

Имаше и адвокат, който даде предложение в тази насока: „Трябва да имат полицаите възможност да задържат и не се нарушава презумпцията: невинен до доказване на противното”. Заповедта за задържане трябва да има възможност да се обжалва моментално пред Административен съд и той да гледа делото моментално. Така би се резулирал полицейски произвол.”

По отношение на полицейското насилие размислите по-скоро бяха в посока, че полицаите са подложени на насилие, отколкото, че те го упражняват.

По време на интервютата беше обсъден и въпросът дали трябва да има законова възможност за разследване на главния прокурор при неправомерни действия или бездействие от негова страна. Всички респонденти се съгласиха, че трябва да има такава процедура. Имаше и коментар, че „главният прокурор е единственият човек в държавата, който може да убие президента и никой да не му потърси отговорност.”

Обект на прочуването беше и сега действащия Наказателен кодекс – има ли нужда от промени, работи ли добре, трябва ли ни нов. Огромната част от интервюираните лица бяха на мнение, че закона е добър, може да се махнат някои „мъртви” текстове и да се добавят нов, съответстващи на действителната обстановка в страната, но като цяло не е в НК проблемът с правораздаването. По-скоро проблемът се корени в хората от съдебната система и сектор правосъдие като цяло. Предложения имаше някои леки престъпления да бъдат изведени в нов кодекс, където по облекчена процедура да бъдат налагани глоби или други по-леки наказания. Също така имаше коментар, че трябва да се формулират точни и конкретни членове на НК, които да не търпят тълкуване. Да не се търси „специална цел”.

Разговорите за съдебната система продължиха с размерите на съдебните такси, въпрос, по който повечето интервюирани нямаха конкретно мнение. Единствено един от съдиите каза, че според него „по гражданските дела трябва да се увеличат, тъй като понякога се завеждат дела, само за да има дело.”

В края на проучването беше разгледан въпросът за съдебните заседатели. Повечето интервюирани смятаха, че е добре да ги има, но нямат информация как точно изпълняват задълженията си. Имаше няколко мнения, че са напълно ненужни, предвид, че на практика не участват активно в съдебния процес.

Коментирахме и въпроса за взаимодействието на институциите в наказателно-правната политика. Всеобщото мнение е, че взаимодействие има, но то е бавно и тромаво. За много от респондентите този проблем може да се реши чрез информационни системи и електронен обмен на документи, а имаше и предложение за работа в съвместни екипи.

Имаше и въпроси свързани със структурирането на съдебната система. Повечето интервюирани нямаха конкретни забележки. Според един от респондентите е нужна по-голяма децентрализация в прокуратурата („Не може прокурора да си е изградил вътрешно убеждение, а след това горестоящ прокурор да му отмнени акта“). Голямата част от интервюираните смятаха, че следствието трябва да се закрие, а прокуратурата да излезне от съдебната система. Имаше предложения за окрупняване на структурите на съда, прокуратурата и полицията. Във връзка с това беше коментиран и въпросът за закриването на съда/ прокуратурата/ полицията в Ивайловград. Повечето интервюирани бяха категорично против с аргументи за ограничаване на достъпа до правосъдие на гражданите в района. Но имаше и предложения за използването на т. нар. изнесени работни места, които биха довели до сериозни финансови икономии.

Възстановително правосъдие и медиация

Специално внимание по време на дълбочинните интервюта беше отделено на темата за възстановителното правосъдие и медиацията. За начало интервюираните лица бяха помолени да изразят мнение по предвиждания Закон за отклоняване на наказателно производство и налагане на възпитателни мерки на непълнолетни лица. Повечето не бяха запознати със законопроекта, а тези, които бяха чували за него, се изказаха одобрително. Като цяло засегнатата беше темата за детското правосъдие. Всички участници в проучването бяха на мнение, че трябва работещите с деца да преминават през специални обучения. Според някои трябва да има специализирани съдебни състави за работа с деца, което макар и да е в разрез със случайното разпределение на дела, ще е от полза за децата. Един от интервюираните адвокати обърна внимание на факта, че в Свиленград няма „синя стая“, а има голяма необходимост от съществуването ѝ.

Анализ на резултати от проведени дълбочинни интервюта с експерти от Свиленград по теми, касаещи съдебната система и реформата в нея

Разговорът по темата продължи с въпроси за възстановителното правосъдие. По-голямата част от интервюираните не бяха запознати с него, а част от тях не проявиха интерес и след разясняване от страна на гражданския наблюдател и изказаха мнение, че не ги касае и не виждат необходимост да бъдат обучавани как да го прилагат. Онези част от интервюираните, които бяха запознати с подхода, бяха много впечатлени от него и споделяха, че непременно трябва да бъде включен в законодателството ни, а също така и да се изпълнява и от други институции извън сектор правосъдие. Имаше и предложение от един от интервюираните магистрати „възстановителното правосъдие да стане част от съдебната система, като към всеки районен съд се възприеме фигурата на съдия възстановителното, съответно подпомаган от медиатор или друго обучено лице”.

По време на интервюта беше обсъден и въпросът за медиацията. Повечето интервюирани одобряваха медиацията, но изказваха различни причини за неефективността ѝ. Според някои процедурата е неприложима в малки населени места, където всички се познават, според други метода не среща подкрепата на хората, защото голяма част от тях искат да накажат другия в съда, защото искат да си платят на адвокат, който да държат отговорен за това как си върши работата и защото нямат доверие на медиацията. В противовес на изказаните одобрителни мнения идва мнението на един от респондентите, който е адвокат. Според него медиацията е „изпразнен от съдържание и приложение институт”.